

A.S. Byatt en Ignês Sodr  in dialoog

Zonder titel (c. 1886), foto: Reutlinger

In de literatuur is de dialoog h t middel om een onderwerp in al zijn veelzijdigheid voor het voetlicht te brengen, omdat de vorm vaak onenigheid veronderstelt. De charme van het genre is dat goed verwoorde meningsverschillen lezers uitdagen positie te kiezen.

De vraag is of een dialoog nog interessant is als de sprekers het voortdurend met elkaar eens zijn. Die gedachte kwam bij me op tijdens het lezen van *Imagining characters*, een boek met zes gesprekken tussen de Britse schrijfster A.S. Byatt en de Braziliaanse, in Engeland woonachtige, psychoanalytica Ignês Sodr . De twee ontmoetten elkaar voor het eerst tijdens een literair festival, toen ze voor een enthousiast publiek het werk van George Eliot bespraken. Deze ontmoeting leidde tot *Imagining characters* waarin zes romans centraal staan: *Daniel Deronda* van George Eliot, *Villette* van Charlotte Bront , *Mansfield Park* van Jane Austen, *The professor's house* van Willa Cather, *An unofficial rose* van Iris Murdoch en *Beloved* van Toni Morrison.

Spiegeling

De dialogen tussen Byatt en Sodr  kun je typeren als lichaamsecho, een begrip uit de psychologie. Dit verschijnsel treedt op als twee mensen met elkaar in gesprek zijn en onbewust elkaars houding imiteren. Deze voortdurende spiegeling vindt alleen plaats als de sprekers het met elkaar eens zijn. De lichaamsecho wordt doorbroken op het moment dat de sprekers van mening verschillen. Dat laatste komt zelden voor in *Imagining characters*, en als het gebeurt gaat het met zo veel Brits 'understatement' gepaard dat de oorzaak van het meningsverschil snel uit het zicht verdwijnt. Hier zijn twee erudiete vakvrouwen aan het woord die elkaar oprecht bewonderen. Hun dialogen over literatuur zijn gebaseerd op wederzijds vertrouwen en ze besteden geen energie of agressie aan de onnodige verdediging van eigen standpunten. De een begint een denkproces en de ander neemt over en vult aan.

Byatt en Sodr  hebben dan ook veel gemeen. Beiden zijn aandachtige lezers die uit hoofde van hun beroep gewend zijn verhalen en personages of mensen te interpreteren en te wegen. Ze hebben niet alleen belangstelling voor de soms onpeilbare drijfveren van menselijk gedrag, maar vragen zich ook af hoe een schrijfster dat gedrag in een verhaal vorm kan geven. De inhoud en de vorm van bovengenoemde romans worden in samenhang besproken zonder dat de discussies vervallen in louter formalisme. Vooral Byatts inbreng is belangrijk in dit opzicht, omdat ze als schrijfster precies weet voor welke technische problemen haar collega's zich

gesteld zagen. Waar een 'gewone' lezer over het algemeen aanneemt dat een personage als vanzelf van de ene naar de andere kamer gaat, vraagt Byatt zich af h e dat gebeurt. Waarom doet de verteller van *Villette* er zo lang over de lezer informatie te geven over de achtergrond van Lucy Snowe, waarom verzet Bront  zich tegen het geluk van haar hoofdpersonen, waarom is Jane Austen een meester in het beschrijven van 'embarrassment' – Byatt en Sodr  speculeren met plezier over dat soort vragen en nemen geen genoegen met simpele antwoorden.

Gevecht

Hun dialogen worden ook be nvloed door het feit dat ze vrouwelijke lezers zijn. Ze bespreken uitgebreid de mogelijke autobiografische relaties tussen de schrijfsters en hun vrouwelijke hoofdpersonen en voegen daarbij werkelijk nieuwe inzichten toe aan de secundaire literatuur. Dit is vooral het geval in de hoofdstukken over Charlotte Bront , Iris Murdoch en George Eliot. De manier waarop Byatt en Sodr  de ergerlijk eenzijdige interpretaties van sommige Eliot-vorsers op de hak nemen, is meesterlijk.

In het laatste hoofdstuk 'Dreams and fictions' werkt de dialoog het best. Onderwerp van gesprek is de relatie tussen dromen, fictie en 'de realiteit'. Byatt is voor haar doen zeldzaam openhartig over de autobiografische achtergronden van haar romans en over haar manier van werken, daartoe aangespoord door de belangstellende vragen van Sodr . Op haar beurt legt Sodr  uit hoe ze als psychoanalytica de relatie tussen feit en fictie ziet, waarmee ze de lezer een interessante blik in haar praktijk gunt. Misschien zien sommigen deze afstemming en overeenstemming als het zwakke punt van *Imagining characters*. Wie de dialoog het liefste ziet als een boksring, zal het gevecht in dit boek missen. Voor wie, net als ik, de dialoog ziet als een soort lichaamsecho is dit geen probleem. Zoals Byatt zegt aan het einde van de gesprekken: 'Conversatie is een soort gedeelde leeservaring – het is prachtig om te zien hoe een gewoon gesprek blijkbaar steeds maar weer in staat is begrip te kweken.'

Rebecca Swift (red.)

A.S. Byatt & Ignês Sodr 

IMAGINING CHARACTERS

Six conversations about women writers: Jane Austen, Charlotte Bront , George Eliot, Willa Cather, Iris Murdoch and Toni Morrison

New York: Vintage Books, 1997. 352 blz., f 33,55

Importeur: Nilsson & Lamm